

Sułkowski, Ł. (2016). *Kultura akademicka – koniec utopii?* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, ss. 220.

Książka prof. Łukasza Sułkowskiego jest opracowaniem, które należy ocenić wyjątkowo pozytywnie, podejmuje ona bowiem bardzo ważny temat, który jak dotąd był na ogół przemilczany w polskiej literaturze przedmiotu. Istnieje zatem pilna potrzeba promocji poruszanej w książce tematyki. Co więcej, praca stanowi dowód biegłej orientacji Autora w tej tematyce tak z perspektywy teoretycznej (doskonały przegląd literatury i badań empirycznych), jak i praktycznej (własne bogate doświadczenie w szkolnictwie wyższym publicznym i niepublicznym oraz instytucjach kontrolnych i doradczych).

Książkę prof. Ł. Sułkowskiego należy powitać jako jedno z pionierskich opracowań tematu, szczególnie w polskiej literaturze naukowej, a co więcej jako pierwsze tak kompleksowo ujmujące analizowane zjawisko. Jestem przekonany, że książka zajmie pierwszorzędne miejsce wśród publikacji dotyczących ekonomii szkolnictwa wyższego oraz zarządzania szkołami wyższymi. Książka ta, w moim przekonaniu, utrwala pozycję prof. Sułkowskiego jako znawcy problemu, tak z teoretycznej, jak i praktycznej perspektywy. Opracowanie napisane jest bowiem przystępnie, barwnym językiem, stosowne przykłady z polskich realiów ułatwiają przekaz aspektów teoretycznych, już dobrze ugruntowanych w literaturze anglosaskiej, a także wśród społeczności akademickiej z krajów zachodnich (Ameryka Północna, Europa Zachodnia), a które to zagadnienia i koncepcje w Polsce nadal nie są dobrze pojmowane przez całą społeczność akademicką.

Książka zredagowana jest w bardzo ciekawej konwencji pokazującej 14 zmian, jakie zaistniały we współczesnych uniwersytetach, choć chwilami, jak sam Autor przyznaje, oś tych zmian została lekko przerysowana. Warto przyrzeć się zatem bliżej tym 14 przemianom, które nadal zachodzą w naszej społeczności akademickiej:

Rozdział 1 (Od uniwersytetu humboldtowskiego do uniwersytetu przedsiębiorczego) w sposób syntetyczny, ale bez uszczerbku na merytoryce ukazuje retrospektywną ścieżkę rozwoju uniwersytetu i tradycji akademickiej od jej początków, przez uniwersytet humboldowski, aż po uniwersytet przedsiębiorczy.

Rozdział 2 (Od kultury akademickiego zaufania do kultury kontroli) jest udaną próbą przekonania o słuszności niektórych norm w zakresie amerykańskiej kultury akademickiej, która na polskim gruncie ciągle spotyka się z oporem, zwłaszcza na uczelniach publicznych. Autor w bardzo umiejętny sposób – zamiast krytykowania – stara się uwidocznic zalety kontroli i parametryzacji, które są tylko środkiem do zmiany kultury akademickiej na bardziej przedsiębiorczą i przyjazną dla wszystkich stron (wykładowców, studentów, administracji). Umiejętnie diagnozuje przyczyny oporu środowiska akademickiego, a także umiejętnie przekonuje do korzyści, jakie z owej zmiany nastawienia mogą wynikać. Należy również podkreślić, że Autor nie stroni od krytyki wszechobecnej parametryzacji i kontroli, co jest dowodem na bardzo wyważone podejście do omawianej tematyki.

Rozdział 3 (Od elitarnego do masowego dostępu do edukacji) podejmuje jeden z głównych problemów, z jakim boryka się polskie szkolnictwo wyższe. Autor pokazuje tutaj negatywne następstwa umasowienia studiów, trafnie diagnozując przyczyny obniżenia się jakości kształcenia w Polsce.

Rozdział 4 (Od „samorządu akademickiego” do *governance* uniwersytetu) w bardzo wyważony, a w mojej opinii bardzo neutralny sposób przedstawia wady i zalety poszczególnych systemów zarządzania uniwersytetami, głównie amerykańskiego i europejskiego (kontynentalnego), a także diagnozuje sytuację w Polsce w tym zakresie. Autor nie stroni od mocnych cytatów i prezentacji wyników badań różnych badaczy. Wyjątkowo w tym rozdziale czytelnik nie poznaje opinii Autora co do jego własnego stosunku do poszczególnych modeli.

Rozdział 5 (Od kultury akademickiej do kultury jakości) podejmuje bardzo ważny temat jakości uczelni przez szerszy pryzmat kultury jakości. Inspirująca dla kadr zarządzających polskimi uczelniami jest z pewnością autorska konceptualizacja uniwersyteckiej kultury jakości dokonana na siedmiu różnych płaszczyznach.

Rozdział 6 (Od odpowiedzialności do policzalności w edukacji wyższej) podejmuje bardzo ważny temat „policzalności” w szkolnictwie wyższym, a także miar efektywności uniwersytetu.

Rozdział 7 (Od kultury akademickiej do zarządzania jakością kształcenia) w sposób bardzo dokładny, ale i zarazem syntetyczny omawia zasady zarządzania jakością w szkolnictwie wyższym i może być inspirujący dla osób funkcyjnych na polskich uczelniach.

Rozdział 8 (Od humanistycznej do neoliberalnej idei uniwersytetu) dotyczy fundamentalnego napięcia pomiędzy tradycyjnymi wartościami akademickimi a presją rynkową i omawia zasady funkcjonowania

tw. uniwersytetów korporacyjnych w USA. Rozdział zbudowany jest w konwencji ukazującej transformację neoliberalnych zasad ku regułom neopragmatyzmu w szkolnictwie wyższym.

Rozdział 9 (Od autorytetu pracownika akademickiego do korporacyjnych systemów motywacyjnych) ukazuje zmieniającą się rolę pracownika naukowego, w tym profesoriatu, jego etosu, warunków pracy i motywowania. Autor omawia wiele niepożądanych praktyk, takich jak „uszczelnienie uniwersytetów”, zbieranie punktów („punktoza”), brak możliwości awansowania, zwłaszcza przez – jak to określa – juniorat czy „chów wsobny”.

Rozdział 10 (Od etosu nauki do nauki przemysłowej) skupiono wokół problemu nauki przemysłowej, z którą obecnie mamy coraz częściej do czynienia.

Rozdział 11 (Od kształcenia intelektualisty do formowania specjalisty) porusza bardzo ważny problem kształcenia elitarnego vs. egalitarnego, kształcenia intelektualisty vs. specjalisty, a także omawia metody kształcenia. Należy w pełni zgodzić się z Autorem, że tradycyjne wykłady uniwersyteckie (zgodnie z tradycją Europy kontynentalnej) odchodzą do lamusa, choć w Polsce większość uniwersytetów (z takich czy innych powodów) nie chce tego zauważyć i dokonać tak oczekiwanej przez studentów (ale i coraz częściej przez juniorat) reorganizacji.

Rozdział 12 (Od edukacji będącej „dobrem publicznym” do prywatyzacji kształcenia) jest w moim odczuciu bardzo wyważoną krytyką prywatyzacji szkolnictwa wyższego oraz prywatyzacji kształcenia.

Rozdział 13 (Od tradycji akademickiej do organizacji postbiurokratycznej) omawia wieloaspektowe zagadnienie kultury organizacyjnej uniwersytetu jako organizacji publicznej w takich wymiarach analitycznych jak kultura: (i) hierarchiczna vs. równościowa, (ii) kolektywistyczna vs. indywidualistyczna, (iii) konserwatywna vs. innowacyjna, (iv) biurokratyczna vs. pragmatyczna.

Rozdział 14 (Od funkcjonalistycznego do wieloparadygmatycznego rozumienia kultury uniwersytetu) omawia wielopragmatyczną koncepcję kultury organizacyjnej uniwersytetów.

Książka jest w moim odczuciu doskonałą podróżą intelektualną po meandrach przemian, z jakimi borykają się współczesne uniwersytety. Można zgadzać się z tezami Autora bądź nie, ale z całą pewnością książka ta zmusza do dyskusji na temat przeobrażeń, jakie zachodzą w społeczności akademickiej, tak wśród studentów, jak i profesorów. Jestem przekonany, że publikacja będzie ciekawą, inspirującą i wartościową lekturą dla szerokiego kręgu czytelników, nie tylko dla osób funkcyjnych (m.in. władze dziekańskie, władze rektorskie) w polskich uczelniach, ale

Horizonty Wychowania

---

także dla każdego, kto należy do społeczności akademickiej w Polsce. W moim przekonaniu podjęcie szerokiej dyskusji na temat zmian standardów i paradygmatów obowiązujących w polskim szkolnictwie wyższym jest nieuniknione, a książka ta może być katalizatorem takiej dyskusji.

Krzysztof Wach
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Katedra Handlu Zagranicznego